

BIELARUSKAJA KRYNICA

PALITYČNAJA, HRAMADZKAJA I LITERATURNAJA HAZETA.

Adres Redakcyi i Administracyi:

WILNIA, LUDWISARSKAJA 1-19. (Wilno, Ludwisarska 1-19)
Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4 hadz. wieč.

„Biel. KRYNICA“ kaštuje na hod—10 zał., na paŭhoda—
5 zał., na 3 miesiacy — 3 zał., na 1 miesiac — 1 zał.
HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Cana abwiestak:

na 1-šaj staroncy 30 hr., 2 i 3 — 25 hr., na 4-aj —
20 hroš. — za radok drobnaha druk u adnej paloscy.

ZANIAPAD, CI ŪZROST?

Wilenskaja bujna-abšarnic-kaja hazeta „Słowo“ u numary z 1 b. m. zmiaščaje staćciu pad zahałoŭkam: „Demoralizacyja ŭ bielaruskim łahieru“. Aŭtar hetaj staćci padpisany Ignotus' am, abhawarywajučy stan bielaruskaha ruchu ŭ apošnich časach znachodzie, što ahułam bielaruski ruch pad Polščaj, dziakujučy byccam demoralizacyi i ŭpadku idejnaści ŭ wilenskim bielaruskim centry, mała-pamału zamiraje, skul robić wywad, što možna spadziawacca ŭ chutkim časie poŭnaha jaho zaniapadu. P. Ignotus pasowujecca ŭ swaim ćwierdžańni da taho, što byccam bielaruski adradźenski ruch u Zach. Bielarusi i ŭ Uschodniaj Litwie byŭ bolšy ŭ pieršych hadoch istnawańnia Polščy, jak u apošnim časie. Dokazy, jakich używaje ŭ hetaj staćci p. Ignotus, duža słabyja, fakty nie zaŭsiody zhodnyja z praŭdaj. Ale ja zusim nia dumaju wystupać tut u roli krytyka staćci p. Ignotusa, ani spradžacca z im. Ja chaču bliżej razhledzić pytańnie, ci sapraŭdy bielaruski ruch siańnia słabiejšy, jak kolki hadoŭ tamu nazad, i ci sapraŭdy jamu hrazić poŭny zaniapad.

Jašče nia tak daŭno heta samaje wilenskaje „Słowo“ i zhurtawanyja kala jaho najzajadlejšyja pracuńniki bielaruskaha adradźenskaha ruchu, polskija bujnyja abšarniki z bielaruskich ziamiel, h. zw. zubry, zusim nie pryznawali istnawańnia bielaruskaha narodu, a samy naš adradźenski ruch uwažali za niešta štučnaje, wyklikanaje „kučkaj“ intelihiencyi, katoraja byccam sama nia wiedała, čaho chacieć, abo i zusim uwažali jaho za bałšawickuju intryhu. U toj čas na staronkach „Słowa“ darma šukaŭ-by čahokolečy ab Bielarusach, jak takich. A hlaniem siańnia. Bielaruskija temy pačynajuć časćciej i časćciej spatykacca ŭ hetym-ža „Słowie“. Wyrážeńni: „bielaruski narod“, „bielaruskaja kultura“, „bielaruskaje pytańnie“ siańnia naležać da zwyčajnych žywiščau na staronkach „Słowa“. U ŭspomienaj-ža staćci chiba pieršy raz za ŭwieś čas istnawańnia „Słowa“ spatykajemsia ŭ im z nazowam „Zachodnie - Bielaruskija Ziemli“, zamiest uradowych „Kresaŭ Uschodnich“. Mała hetaha. Pasoł Mackiewič, hałoŭny redak-

tar „Słowa“, publična zajaŭlaje z sojmawaj trybuny, što bielaruski narod żywie, istnuje; što jon duža sympatyčny, dabradušny i što tolki prawadry jaho žyldni, ci niešta ŭ hetym sensie (pramowa z 12.VI s. h.). Časć sojmawaha klubu adzinki pastanaŭlaje byccam dać Bielarusam rodnuju szkołu. Da hetaj časćci naležali i pasły z hrupy „Słowa“: Mackiewič i Sapieha. Iznoŭ u numary „Słowa“ z 31.VIII s. h. u wiestcy ab prykryćci Hałoŭnaj Uprawy T-wa Bielarskaj Škoły pajaŭlajecca kaketliwaja, mnoha abiacajučaja ŭśmieška pad adrasam bielaruskaha narodnaha łahieru.

Adnym słowam, bielaruskaja sprawa stanowicca modnaj, pačynaje razwažacca paważna.

Skul-ža takaja pieramiena? Adkaz moža być adzin. Tolki stychijny ŭzrost bielaruskaha ruchu abapiorty na pašyreńni i pahłybleńni nacyjanalnaj świedamaści ŭ bielaruskich narodnych huščach pastawiŭ siańnia bielaruskaje pytańnie na takuju wyšyniu, što z im pačali ličycca najzajadlejšyja pracuńniki bielaruskaha Adradžeńnia, jakimi i žyjaŭlajucca palityčnyja hrupy polskich abšarnikaŭ z bielaruskich ziamiel.

Woś i adkaz na pytańnie: uzrost, ci zaniapad bielaruskaha ruchu. Čym-ža inšym možna wyjaśnić popularyzacuju bielarskaj sprawy, jak nia ŭzrostam bielaruskaha ruchu?

P. Ignotus napadaje specyjalna na wilenski bielaruski centr, jaki byccam zhubiŭšy swaju idejnaść wiadzie bielaruski ruch da zaniapadu.

Hałoŭnyja jaho zakidy tyja, što byccam bielaruskija dziejačy zusim zdemoralizawalisia, zhubili swaju idejnaść, zaniatyja tolki roznymi dachodawymi sprawami, što hod ad hodu raście lik žyrujučych na bielaruskim ruchu rozných pseŭdo-Bielarusau, što bielaruskaje kulturnaje žyćcio zusim zamiraje, bielaruskija piśmienniki i žurnalisty harujuć i h. d.

Ahułam usie hetyja zakidy zusim buduć słušnyja, kali ich tasawać da h. zw. palanafilskaha łahieru, hetaha štučnaha tworu dzieła fałšawańnia bielaruskaha ruchu. Tam usie hetyja dachadowyja sprawy, roznyja šulerni, jak „światno kolorowyja“, tam nia idej, bo jaje j nikoli nia było i tudy jduć usie

żyrujučyja na bielaruskim ruchu, bo tam, dzie centr sapraŭdnaha bielaruskaha ruchu, im žyrawać nia ma na čym. Kancesyjaŭ-ža na dachadowyja sprawy bielaruskija sapraŭdnyja dziejačy kab i chacieli dyk-by nie dastali. A što wilenski bielaruski centr nie wiadzie pracy ŭ halinie kulturnaj, tak šyraka, jak hetaha wymahajuć patreby, to winawaty tolki trudnyja materjalnyja warunki bielaruskaha hramadźanstwa i niaprychilnaść na hetaj darozie polskich uładaŭ.

Niečaha taksama dziwicca, što ŭ nas, biednych Bielarusau, niaraz kulturnyja pracuńniki cierpiać materjalny niedastatak, kali časta i polskija piśmienniki dy mastaki ŭmirajuć z hoładu (letašni wypadak u Krakowie).

Zakid p. Ignotusa, što ŭ bielaruskim centry razwał, dziakujučy partyjnemu padziełu, — taksama nie dasiahaje mety. Partyjny padzieł u bielaruskim ruchu žywišča zusim narmalna je i tolki dakazwaje, što hety ruch siańnia ŭžo nastolki akrep, što moža sabie na heta pazwolić. Z adnej tolki ŭwahaj p. Ignotusa nielha nie zhadzicca, što na bielaruskim ruchu niekarysna adbiwajecca asabistaja lajanka ŭ bielarskaj presie. Ale, dziakuj Bohu, jana mała pamału ŭžo ŭcichaje i woś-woś zusim ucichnie.

Ahułam, kudy nia kiń — usiudy možna śćwierdzić, što bielaruski ruch silna za apošnija hady ŭzros i raście dalej. Raście tak-ža i pahłyblajacca bielarskaja nacyjanalnaja świedamaść narodu, što nie mahło stacca biaz pracy centru. Bielaruski ruch moža siańnia pachwalicca wialikimi dasiahnieńniami, asabliwa ŭ halinie palityčnaj. Zasłuha-ž heta jak bolšych tak mienšych i najmienšych pracuńnikoŭ na rodnej niwie.

Naša słowa dla „Słowa“ i p. Ignotusa budzie takaje: zamiest prarakawać nam kaniac, dy zwanić u chaŭturny zwon tamu, čto żywie, ci nia lepš hlanuć u swajo dworyšča, dzie ŭžo susim para nawodzić minorny ton ab prybližajučym-sia kancy istnawańnia zubroŭ, jakija tolki i datrywali da našych časou u puščach Zach. Bielarusi.

Pawał Karuza.

Achwiary.

Oj, našto-ž na świecie
Maładomu żyć...
Kali ad pakuty
Tak duša balić!
Ej, našto-ž marnuješ
Maładyja dni. —
Kali kraj twój rodny
Ŭwieś haryć ŭ wahnii!...
Kali kraj ŭ pakucie
Jak zabrak lażyć!

L. Naromič.

Hetyja słowy možna zastasawać da našych swiataroŭ — katalickich duchoŭnikaŭ Bielarusau, jakich polskaja šowinistyčnaja duchoŭnaja ŭłada adarwała ad rodných honiaŭ i wysłała ŭ tak zwanuju Bielarusami „Pol-skuju Sibir“.

Sioleta dawiałoŭsia mnie adwie-dać adnu z parachwijaŭ henaj „Polskaje Sibiry“, hdzie żywie i pracuje adzin z wyhnańnikaŭ — bielaruski katalicki duchoŭnik.

„Polskaje Sibir“ — heta rubiaży i zarubiežža etnografičnaj Bielarusi pad Polščaj — heta zachodnija i paŭdzionna - zachodnija abšary wjawodztaŭ Bielastockaha i Paleskaha, inaležačyja da dyjecezijskaj Pinskaj Wilenskaj. Žycharstwa tam — mazurska-polskaje i ŭkrańskaje.

Woś na hetych abšarach i znachodzicca miesca „ssylki“ duchoŭnaj polskaj uładaj bielaruskich ksiandzoŭ.

Uspomnieny bielaruski ksiondz, jakoha mnie sioleta ŭdałoŭsia adwie-dać, — heta małady i enerhičny, poŭny entuzijizmu, niedaraŭnany ŭ pracy, dobry i ščyry pracuńnik, jak u halinie dušpastyrskaj, tak i hramadzka-kulturnaj. Jon — nia pieršaja achwiarana našaha Adradžeńnia.

Žyćcio jaho tam — adno mu-čeńnie. Mučycca jon moralna i što za-tym idzie fizyčna.

Tuha pa darahoj Bačkaŭščynie, biazupynnaje žadańnie pracawać na rodných paletkach — woś pryčyny jaho ciarpieńniaŭ. Jaho mahutnaha i swabodalubiwha ducha krylli niesprawialdiwa abciaty polskaj duchoŭnaj uładaj. Adarwany jon ad rodných honiaŭ za ščyruju i karysnuju pracu na ich siarod Bielarusau u halinie dušpastyrskaj i hramadzka-bielarskaj — jon siahońnia kinuty na pawolnaje hibieńnie. A hetuju kryŭdu robiac Bielaruskim swiatarom, paŭtaraju, — „apostaly“ katalicyzmu na našych ziemiach!

U hutarcy z hetym wyhnańnikam — achwiaraj niesprawialdiwaści — čuju ad jaho słowy: „nia ma, bratok, bolšaha hora i nudy, jak prymusowaje žyćcio i praca siarod čužych, dzie čaławiek musić żyć padwojnym žyćciom: aficyjalna-čужym i swaim — ukrytym. Praca tut nia moža zusim, jak pawinna być, płodnaj. Pracu dušpastyrskuju (katalickuju) i hramadzka-kulturnuju strašenna lublu, biez jakoj żyć nie mahu, a ŭ takich abstawinach-jak-ža heta praca robicca horkaj!“

A praca jaho nia hledziačy na ŭsio heta — dakonywaje cudaŭ! Jaho ciapiersniaja parachwija, hdzie nia-daŭna panawaŭ duch relihijnaha i hramadzka-pańižeńnia i zaniapadu, — pieraradzilasja, žyćcio ŭ jej pryniało nowyja formy, nastupiła duchowaje adradžeńnie. I hetaha dakanaŭ duchoŭnik — Bielarus.

Jon — słužka Boha nia tolki ad aŭtara i kadziła, jakim časta bywajuć duchoŭniki. Swaju pracu ŭ halinie duchoŭnaj razumije šyrej. Dzieła hetaha pracuje i ŭ kaściele i paza im.

Kab šyrej mahčy wiaści pracu — pabudawaŭ jon pryhoży dom narodny. U hetym domie adbywajucca roznyja parachwialnyja sabrańni z udzielaŭ ksiandza, u kożnuju niadziedu adbywajucca hutarki ksiandza z parachwialnymi, odčyty dla ich i t. d.

Praca hetaha duchownika ŭ rodnej bielaruskaj parachwii peŭnie-ż bolš dakanala-b! Heta zrazumiela. Hety duchownik Bielarusa, pracujučy siarod Bielarusaŭ-dziela taho, što *lepsz znaje dušu swajho narodu i jaho patreby*, — karyšniej moža pracawać.

Papież Lawon XIII u Encykl. „*Sap-Christ*“ kaža: „Hramadziastwa, u jakim my naradziliŭsia i ŭžadawaliŭsia, z natury abawiazany kachać asabliwaj miłaścij. Kożny hramadziastwin musić być hatowym nia tolki swaju Baćkaŭščynu baranić, ale na t, kali patrebna, radasna pamierci za jaje“.

...Chryścijanin, jak na wajnie, tak i ŭ časie supakaju pawinien inšym służyć za ŭzor lubowi Baćkaŭščyny“.

Hetaha chiba chopić, kab wykažać, što *bielaruskija duchowniki pawinny pracawać siarod Bielarusaŭ — na swajch rodnych paletkach!*

Dyk našto dzieci Bielarusi nie-sprawiedliwa cierpieć z boku polskaj katalickaj ulady?

Našto hetyja achwiary?

Na pytańni hetyja niachaj adkaža ich sumleńnie!...

J. Š.

Z hazet.

Pašla kanhresu nacyjanalnych mienšaścijaŭ u lwoŭskaj żydoŭskaj hazecie „Der Morgen“ z dnia 4.IX siol. h. žywiłasia korespondencyja z Żenewy, u jakoj korespondent pieradaje swaju hutarku z pradaŭnikom ad Bielarusaŭ, paslom Jaremičam, — i ad Ukraincaŭ, paslom d-ram Lewickim, — na temu ŭdzielu ich u Kanhresie Nacyjanalnych Mienšaścijaŭ. Hetuju hutarku pieradrukawała krakoŭskaja hazeta „Ilustrowany Kurjer Codzienny“ z dnia 6.IX siol. i ŭkraińska hazeta „Dilo“ z dnia 8.IX siol. h. Pieradrukoŭwajem i my.

Na zapytańnie korespondenta ŭ pasła Jaremiča, što za pryčyna, što Bielarusy rašyli wyjści z dasiulešniaj roli nahladčykaŭ i prymajuć udział u Kanhresie? — pasła Jaremič adkaža: — pryčyna prostaja — doŭhi čas ustrymliwaliŭsia my ad prystupieńnia da ŭdzielu ŭ Kanhresie, bo ramki jaho byli dla nas zawuskija. U statucie Sajuzy Nacyjanalnych Mienšaścijaŭ byŭ adzin punkt, jakim wymahalaŭsia biez zaściorohi lojalnaść da tej dziaŭzawy, u jakoj nac. mienš. żywie. Dalej — da hetaj pary možna było wiaści tolki teoretyčnyja dyskusii, a nia možna było zahawaryć ab sapraŭdnych adnosinach, jakija ŭ danaj dziaŭzawie panujuć, a tak-ža nia było mahčymaści jaŭna pierad światem u należnym aświatleńni wyjaŭlać pałażeńnia mienšaścijaŭ.

— A ci ciapier što zmianilaŭsia, kali wy prystupili da Kanhresu?

— Ja liču na toje, što żyćcio zmusiło Kanhres zaniać nowaje stanowišča i tolki prakanańnie, što heta staniacca, pryčyniłaŭsia da ŭdzielu majho, jak pradaŭnika ad Bielarusaŭ, u hetym Kanhresie. Adnak prašu Was rašuća zaznać u hazecie, što naš udział u Kanhresie nie žjaŭlaŭsia roŭnaznačnym z spynieńniem dalejšaha zmahańnia za poŭnyja prawy našaj nacyjanalnaści.

Na zapytańnie korespondenta ŭ ukraińska pradaŭnika, pasła d-ra Lewickaha, što stałasia, što Wy prašyli prystupić užo aficyjalna da Kanhresu Nacyjanalnych Mienšaścijaŭ? — adkazane:

— Ničoha nie stałasia. Praz naša ŭstupieńnie my chacieli pakazać, što buduče nacyjanalnej bolšaścij na zasieleńni terytoryi musim usiožtaky zmahacca nawat za tyja nieabchodnyja prawy mienšaścijaŭ, abaronaj jakich zajmajucca Kanhres. U pieršych hadoch my ŭstrymliwaliŭsia ad ŭdzielu ŭ Kanhresie z pryčyny punktu ŭ statucie ab lojalnaści. Na maju dumku — ni adna nacyjanalna mienšaść, jakoj pahražaŭ nacyjanalny byt, — nia moža być lojalnaj da dziaŭzawy i ŭradu, pad jakimy pryšlosia jej żyć. Palityčnyja imknieńni Ukraincaŭ, jakija na swajej nacyjanalnej terytoryi jość ni mienšaścijaŭ, a bolšaścijaŭ, — iduć u susim inšym napramku, jak napramak dumak, jakimy kirujecca Kanhres Nac. Mienšaścijaŭ. Ja na heta susim jasna skazaŭ u našaj deklaracyi, — i tolki dzieła taho, što my ŭkraińcy, nia majem nawat tych praw, za jakija zmahajucca Kanhres Nac. Mienšaścijaŭ, — prymajem udział u im. Chočam hetym samym zadokumentawać, što my zmušany paważna zmahacca nawat za tyja prawy, jakija dajuć nam hwarancyju miżnarodnija dahowory.

Na zapytańnie korespondenta, jak rozumieć lojalnaść da dziaŭzawy tady, kali ŭkraińcy prymali udział u wybarach da polskich zakonadaŭčych ustanow. Ci nia znać heta, što Wy pryznali polskuju dziaŭzawu?

— Pryznawać dziaŭzaŭnaść jość zusim što inšaje, a lojalnaść što inšaje.

— Ci heta znać, što *Wašaj dumkaj jość adarwacca ad Polšcy?*

— Zusim jasna i peŭna. *Możacie zusim apakojna napisać u Wašaj hazecie, — kažu heta zusim jaŭna, u poŭnaj adkaznaści za moje słowy.* (Padčorknieńnie „Morgenu“). My, ŭkraińcy, nia možam być lojalnymi ŭ adnosinach da Polskaj dziaŭzawy, bo my imkniemsia da ŭłasnej dziaŭzawy. P

Parlamentaryzm i „Recha Pracy“.

„Recha Pracy“ zamiasta zaniacca wyjaśnieniem swaim čytačom taho, što robicca ŭ lahiery niadaŭnych hramadziastaŭ, — nie zabywajucca ad času da času ad „Bieł. Krynicy“. Z pryčyny staćci pasła Stepowiča p. z. „Kala žmieni Kanstytucyi“ (B. Kr.“ Nr. 42) „Recha Pracy“ Nr. 4 miż inšym piša:

„Ci jon (aŭtar) nia wiedaje, što bielaruski pracowny narod užo daŭno wylačyŭsia ad parlamentarnaŭ čadu i parlamentu daŭ sprawiedliwemu acenku. Historyja parlamentaryzmu pakazała, što prykapitalistyčnym haspadarstwie „narodnaje pradaŭnictwa“ służyć tolki intaresam kapitału. Pracownym-ža dać jano pa-lepšańnia żyćcia nia zmoža“ i t. d.

Kali parlamentaryzm chwaroaba, ad jakoj treba lačycca, to niachaj pieradusim lečacca pryčilniki, supracowniki i ananimnyja redaktary „Recha Pracy“, jakija z usim swiedamym Bielaruskim Narodam jašče hetak niadaŭna hałasawali ŭ waršaŭski Sojm i Senat.

Sapraŭdny parlamentaryzm adki-dywujuć, jak wiedama, pryčilniki absolutnaha manarchizmu, balšawiki i fašysty. Niažo-ż „Recha Pracy“ staić za absolutnuju monarchiju abo fašyzm?!

Wodka-jak razsadnik patryjatyizmu.

Paznanskija polskija restaranščyki pakryŭdziliŭsia na ministra, što ŭ sprawach pradaży harelki zraŭniaŭ ich z restaranščykami z narodnych mienšaścijaŭ na „Kresach Uschodnich“ (Rasparadżeńnie Min. Skarbu z dn. 7.II 28 ab spirtnym manapoli). Sabralisia „pakryŭdžanyja“ handlary wodkaŭ, žarnuli Ministru memoryjał, dy jašče nadrukawali jaho ŭ swajej časopisi „Dom Gościenny“ (sšytok za miesiac žniwień 1928 h.). Dzieła bolšaj ścisłaści pada-jom niekataryja wyniatki z memoryjału ŭ mowie polskaj. Bačym adtuł, što polskija restarany, roznyja polskija šynki z pradaży harelki —

...są rozsadnikami patryjotyizmu, wypierają powoli, ale stale wszelkie zakusy wywrotowców i starają się o to, ażeby takie placówki były w przyszłości wyłącznie w rękach polskich. Są to zatem posterunki utrwalające podwaliny polskości, wobec czego zasługują na danie im pewnych ustępstw przy wprowadzeniu w życie rozporządzenia z dn. 11 b. m.“

Wiedamyja wypadki, što wodka nazywajucca atrutaj i čortawym ziel-em, ale kab jana pašyrała patryjatyizm i utrwałała padwaliny „polskości“ dyk z hetym niawiedama, ci zho-dzicca p. ministar. Chiba kab restaranščyki dabawili, što 95 procentaŭ ichnich kielnieraŭ žjaŭlaŭsia ahientami defenzywy.

Stol.

Ab haspadarcy.

Nowyja sposaby konserwawańnia zialonaha pošaru.

(Hl. Nr. 43 „Bieł. K.“)

Pieršaj hałoŭnaj wymohaj kożnaha siłażawańnia jość, kab usie bujni-jejšyja raściny praznačanyja da siła-żawańnia (kaniušynia, łubin, hrubaja asaka, tryśniak i h. d.) byli pierad tym siačkarniaj parezany. Heta dzieła taho, kab pašla dobra žlahliŭsia.

Niama dahetul, jak užo kazałasia adnalitaha sposabu siłażawańnia. Bolš mienš prytrymliwajucca hetych prawilaŭ:

1. Siłažnyja jamy nakładajucca parezanaj trawoj, časta pieramiasanaj napalowu z salamianaj siečkaj, płastami — i zaraz-ža što najstarańniej utopywajucca. Tak aź da wierchu. Jamy pa-žadana rabić wuziejšyja, ale doŭhija. U takim wypadku dzieła ŭtopywańnia ŭżywajucca koniaŭ, ci skaciny, jakich pa zapoŭnienych siłažnych rawoch (jamach) haniajuć. Asabliwuju ŭwahu pry ŭtopywańni treba žwiarnuć na miasyjs kala ścienau i ŭ kutach. Tamu najlepš bywaje, kali siłažnyja jamy i kamory nia majuć kutoŭ wostrych, ale tolki kruhlyja. Uhlybku siłažnyja jamy bywajucca 1—3 m., u šyryki 1 m. i ŭdoŭžki — pawodle patreby.

Zapoŭnienuju i stoptanuju trawu ŭ siłažnaj jamie pakrywajucca doskami a na wierch nasypajucca i ŭbiwajucca plast ziamli, najlepš hlalstaj hlíny da 1/2 — 1 m. uwyški. Usio skroź niepradyš-na. Z časam, kali siła-ż u jamie asiadzie, asiadaje i wierchni plast ziamli. Tamu jon ščepicca. Wytwaryšyjasia ščerbiny ŭ pakryćci, asabliwa pry kra-joch, treba ŭ tojčas-ža zasypać i zakleić hlinaŭ, kab usiaredzinu nie dostałasia pawietra, jakoje mahlo-b siłaž sapsuć.

Cieraz 8 tydniaŭ, bolš-mienš, siła-ż bywaje hatowy, ale moža wytry-wać i 10 miesiacaŭ. Pry wybirańni siła-ža na korm, adkrywajucca adzin kaniac siłažnaha rowu i wybiraŭca, najlepš roŭna adrazajucca, dziennaja porcyja. Znača siłaž treba wybirać štodzień. Pašla wybrańnia patrebnaŭ mnoŭstwa siłaža, jama przykrywajucca. Jak karmawina, siłaž najlepš przyhodny dla doŭnych karoŭ. Mienš przyhodnym bywaje jon dla karoŭ wysokacielnich, dla maładych cialat i h. d.; asabliwa, kali jakaś siłažu nia bywaje pieršaradnaj. Što datyčycca mnoŭstwa siła-žu, jak dziennaj porcyi, dyk na daros-łuju štuku prypadaŭ 20 kg. Cialatam mienš. Aprača skaciny siłažam možna karmić i kanię (8 kg. na štuku ŭ dzień) a nawat šwinie. Tolk musiać da he-taha przywyćca. Ahułam-ža ŭziata, siłaž jość specyfičnaja karmawinaŭ doŭ-nich karoŭ.

2. Siłažnyja kamory (abo t. zw. šwajcarskija kamory) wielmi pašyryli-sia ŭ Šwajcaryi za čas sušwietnaj wajny. Taksama ŭ Niemieččynie. Jość mnoha i mnoha admiennych formaŭ hetych kamoraŭ. U pryncypie sposab pracy*) ŭ ich pradaŭlaŭjucca hetak: u kamory nasypajucca (nakładajucca) hrubiejšaja trawa (taksama ŭsiakaja zbaŭžowaja miešanina) parezanaj, drabniejšaja — celaj. Usio hetak kładziecca wolnymi spaćatku płas-tami, 1 1/2 m. wysokimi. Hetak zloža-naja parezanaja świeža trawa ŭ hramadzie pačynaje sahrawacca i za dzień przyblizna ciaplyńia dasiahnie 50° C. Dalšaha sahrawańnia dapućcić užo

*) Apisańnie samoj kamory bylo wyšej.

Uładysłaŭ Kazłoŭščyk.

Ab fizyčnym wychawańni ŭ Bielarusaŭ.

(Hladzi „Bieł. Krynicu“ Nr. 43)

Hulni i ihry kidanyja.

25. *Kaziny roh*. Biarecca jakaja-niebudź kruh-laja reč (hałka, ci što inšaje). Da hetaha kożny z hulajučych maje pałku, jakaja nazywajucca „pad-curom“. Ihrać možna ŭ dwoch i hramadoj. U dru-him wypadku dzielaŭca na dźwie partyi, pašla pra-wodziać dźwie linii ŭ peŭnaj dalačyni adna ad dru-choj. Za adnej linijaj stanawicca adna partyja, za druhoj — druha. Čhto-niebudź z adnej partyi pa-čynaje kacić, abo prosta kidać u kirunku druhoj partyi hałku. Druha partyja adbiwaje hałku swa-imi pałkami (padcurami) nazad, abo prosta łowić na latu — na swajej linii — i kidaŭ nazad da pieršaj partyi. Kali hałka prarwiecca praz liniju, dyk par-tycja, prapućišaj za liniju hałku, ličycca prajhra-naja i pawinna adstupić da taho miesca, da jakoha dakaciłasia hałka.

Tady kažuć na prajhranuju partyju, što „zah-nali ich u kaziny roh“. Pašla hetaha mohuć iznoŭ pačynać ihru ad pačatku.

26. *Pierahon*. Prawodzicca dźwie linii ŭ 30—40 krokaŭ adna ad druhoj. Ihrajučyja wybirajuć dźwie „matki“ i raździalajucca na dźwie partyi. Ad-na partyja stanawicca z pałkami kala adnej linii, druha, taksama z pałkami, — kala druhoj.

Pieršaja partyja stawić kala swajej linii „babu“ (čučala), зробlenuju z staroj woprutki, i biare pierahon. Pierahonom moža być niewialikaja dziera-wianaja hałka, abo miačyk.

Druha partyja idzie „u pole“, da swajej li-nii. Tady pieršaja partyja bje pałkaj pa pierahonie tak, kab jon adlacieŭ jak najdalej. Suproćnaja par-tycja starajucca na-latu adbiwać pierahon nazad. Kali joj heta ŭdasca, tady čhto-niebudź z partyi pady-maje pierahon z ziamli, padychodzić da swajej li-nii i starajucca papaści pierahonom u čučala (ba-bu). Pieršaja partyja adnak adbiwaje pierahon swa-imi pałkami, starajučysia nie dapućcić, kab sup-roćnaja partyja papala pierahonom u babu. Kali, nia hledziačy na heta, baba budzie ŭdarana piera-honom, dyk partyja, nia mohšaja abaranić baby, li-čycca prajhranaj i idzie ŭ pole, a jaje miesca zaj-maje palawaja partyja i h. d.

27. *Curki*. Ihrajučych dwuch z pałkami, ja-ki i „curku“, heta znać karotkuju, 4—6 wiarškoŭ daŭžynioju, pałačku, i pierabiwajucca: čhto bolš ra-zoŭ padabje ŭ pawietry swajej pałkaj curku, nie pazwalajuć jej upaści na ziamlu, toj astajucca ŭ „horadzie“, a druhi idzie ŭ „pole“. Astaŭšysia

u horadzie akreśliwaje pałkaj na ziamli koła i staŭšy ŭ centr hetaha koła, bje pa curku pałkaj, starajučysia adbić jaje jaknajdalej. Toj, katory ŭ po-li, padymaje zalacieŭšuju da jaho curku i wykanau-šy na try kroki „prystup“ da horadu, kidaŭ tudy curku, starajučysia jaje ŭkinuć u siaredzinu koła (horadu). Kali heta jamu ŭdasca, dyk uwachodzić jon u horad, a haracki idzie na jaho miesca ŭ po-le; kali nie, dyk abodwa astajucca na swajch mias-coch i znoŭ bjuć curku ŭ pole. Kali kinienaja z pola curka ŭpadzie na liniju koła (horada), tady toj, što ŭ horadzie, bje swajej pałkaj pa adnym kancy curki, kab jana padskočyła ŭwierch. Kali pa-dajuć curka apynicca ŭnutry koła, dyk u koła idzie palawy, u adwarotnym wypadku astajucca pry starych miascoch.

28. *Čyżyk*. Ihrajučych dwuch z pałkami, ja-kich nazywajucca „laptami“. Aprača hetaha przyhataŭ-lajucca karotkaja pałka, kala 1/2 aršyna daŭžynioj, z abodwych kancoŭ zawostranaja. Takaja pałka na-zywajucca „čyżykam“. Kreśliŭca na ziamli koła, abo kwadrat i adzin z ihrajučych, jakomu przydziecca samy kaniac pałki padčas mierañnia na joj, stana-wicca z čyżykam u koła, a druhi idzie ŭ pole.

Kładziecca čyżyk na ziamlu ŭ koła, a ihraju-čy bje laptoju pa jaho wostrym kancy, ad čaho jon padskakiwaje ŭwierch. U hety mament ihrajućy pawinien na-latu ŭdaryć čyżyka laptoju tak, kab jon daloka adlacieŭ u pole.

Z Polšcy.

Polšča ū sučasnaści znachodzica ū wielmi ciazkim palazeńni palityčnym. Pieratasoŭka palityčnej dumki najsilniejszych dziaŭ Eŭropy sapchnuła Polšču na mnoha horšaje palityčnaja stanowišča, jak jana znachodziła ū časy pastanowy Ambasada-raŭ ab dziaŭnych miežach Polšcy. Spor Polšcy z Litwoj, jaki pryniaŭ formy silnaha razhałosu ū Eŭropie, adbiwajecca swaim mocnym recham ū świecie i hetym samym nie daje Polšcy ū eŭropejskaj palitycy plusaŭ, a naadwarot. Ciapier-ža ū eŭropejskaj palitycy susim našpiela sprawa lačennia chwary „pieramožnaści“ ū wialikaj wajnie—sprawa ewakuacyi akupawanaj Nadrenii stała na paradku dnia eŭropejskaj palityki. Treba wiedać, što palityčnaja sprawa Polšcy začepiawajecca i ab sprawu akupacyi Nadrenii, ab čym my ūžo pisali, i Polšča jość zacikaŭlenaj u sprawie jaje ewakuacyi. Tymčasam ciapier da konferencyi ū sprawie Nadrenii—Polšča nie dapaŭščana. U hetuju konferencyju ūwachodzić aprača dziaŭnawu bezpasredna zacikaŭlenych i dziaŭnawu bezpasredna ū hetaj sprawie nie zacikaŭlenych—Italija i dalkaja Japonija, biaz učasčia Polšcy. Heta zwonku. A ūnutry taksama Polšča znachodzica ū stanie nowych padziejaŭ—pierabudowy dziaŭnaha lađu. Padhatoka da žmieny konstytucyi jdzie, jak kažuć, „poŭnym param“ i niawiedama, u jakija formy henaja padhatoka wyljecca ū čacie jaje zdziensnienja—ū razhladańni Sojmam. Pawodle hazetnych wiestak, Sojm majecca być sklikany ū kancy kastyŭnika siol. h.

Urad nia dumaje žmianiać konstytucyi. Premier Bartel skazaŭ, što urad susim nia dumaje wystupać z swaimi projektami žmieny konstytucyi, a wystupić z henymi projektami „adzinka“—klub pasloŭ B. B.—Sielanin naŭ na heta skaza:—nia kijem, dyk paŭkaj. Klub pas. „adzinki“—heta-ž jość słuha i wyručka uradu.

Z zahranicy.

Liha Narodaŭ usio jašče pracuje. Na žjezd Lihi Narodaŭ, jak wiedama, žjechałasia šmat z rožnych dziaŭnawu palitykaŭ-dyplomataŭ, jakija abhawarywajecce usie tyja mižnarodnyja sprawy, jakija narušajecce, abo mohuć narušyc supakoj na świecie. Jak wiedama ūžo, prociwajenny dahawor Kelloha padpisali blizu ūsie dziaŭnawu światu. Ciapier-ža Liha Narodaŭ pracuje nad sposabam zabieŭpačennia ad napastnikaŭ (ale čto heta budzie napadać, tady, kali padpisali blizu ūsie dziaŭnawu światu prociwajenny dahawor?). U hetaj sprawie komisija Lihi Narodaŭ ab razbrajeńni dnia 14 wierašnia siol. h. na swaim pasiedzeńni abhawarywała projekt mižnarodnaj konferencyi, ab hrašawoj dapamozie tym dziaŭnawam, katoryja stalisia-b achwiaraj aružnaha napadu z boku inšaj dziaŭnawu. Mnohija delehaty rožnych dziaŭnawu wyskazalisia, što hrašawaja dapamoha musita-b być dawana nia tolki tym dziaŭnawam, jakija stalisia-b achwiaraj napadu, ale i tym, katorym pahražaje wajna.

Ukraincy pad Čechasławacyjaj damahajecca aŭtanomii. Staršynia Lihi Narodaŭ atrymaŭ žaŭabu ad Ukraincaŭ pad Čechasławacyjaj, u jakoj Ukraincy pratestujecce prociŭ prašledu ŭkraińska narodu ū Čechasławacyi i damahajecca terytoryjalnaj aŭtanomii.

U Meksyku jznoŭ adbywajecca krywawaja bojka. U mieście Uruapan miž paŭstancami i wojskam dajšo da krywawaj sutyčki. Bojka trywała niekalki hadzin. Mnoha jość zabitych i ranienych.

Abawiazka koŭnaha sumlennaha čytača „Biel. Kryncy“ jość uwažna čytać samomu i druhich zauchwoŭwać da čytańnia swaju rodnuju hazet.

Literaturnyja zapiski.

Moža i nia dumaŭ u 1925 hodzie hr. St. Stankiewič (knihar), što wydaŭniem „Bielaruskaha špieŭnika“ wykanaŭ takuju ūdziačnuju pracu. Nieaceniennaja wartašć wydana St. Stankiewičam zbornička piešniaŭ miešcicca ū tym, što ūsie piešni ū zborničku siańnia ūžo na Bielarusi znarodniliŭ. Praŭda, paŭowa piešniaŭ u zborničku jość narodnymi pa swajmu naradžeńni, ale naša ūwaha žwiernuta hałoŭna na tyja piešni, jakija zradziliŭ pad piarom J. Kupały, M. Bahdanowiča i Hartnaha i siańnia abnarodniliŭ. Špieŭničak wydany Stankiewičam moža časowa służyć Bielarusu nacyjanalnym maličwienkam, u jakim na ūračystyja dni možamo znajści naŭ hymn pieramohi „Žyŭ na świecie Lawon. (24 bač.), bielaruskuju alegiju „Bielaruskaja ziamlica“ (bač. 20) i romans bielaruskaje nacyjanalnej nadziei „Hej ty, Nipman“... (bač. 17).

Zbornički popularnych piešniaŭ wydawanyja dla narodnych huščaŭ majuć u sabie tuju najwyšejšuju wartašć, što jany zaraz robiacca narodnymi kantyčkami. Narod kantyčki rožnych piešniaŭ mocna kachaje i jany z časam robiacca nieaddzielenaju častkaju jahonaha žyćcia. U narodaŭ-ža padniawolonych kantyčki rožnych piešniaŭ spaŭniajuć najwyšejšaje zadanie ū abaronie narodnaje dušy pierad nastupam woraha. Wiedama dobra nam usim, jakuju pracu wykanałi kantyčki rožnych piešniaŭ u Juhasławii i Polšcy. Dobra pomniŭmo taksama, jak Rasiejcy chacieli zabić bielaruskuju narodnuju piešniu kan-

tyčkami rasiejskich popularnych piešniaŭ. Na koŭnym najmienšym jarmarku ū hluchich našych miastečkach walačyliŭ maskoŭskija „kulturtregery“ i za adnu kapiejku pradawali ū sto bačynaŭ rasiejskija kantyčki, žmiesť jakich byli rožnyja „Stienki“, „Wołgi“, „Uchari kupcy“, „Car batluška“ i „Woschodjaščeje i zachodjaščeje sonce“. A Polšča ciapier, u swajej aficerskaj „respubliki“, ci-ž nie zaliewaje Zachodniaje Bielarusi rožnymi niejkiimi „Brygadami“, „Ułanami“, „Żołnierzami i kucharkami“, „Wodami“ i „Stosami“. Taksama ničoŭha nie žmianiliŭ.

Dziakujuć wyšejšamu, zborničak bielaruskich piešniaŭ, wydany St. Stankiewičam, maje nieahraničanju wartašć. Praŭda, musimo skazać, što my jšče nia ūmiejem canić rodnuju piešniu tak, jak jaje ceniać Juhasławiancy, Čechi i ŭkraińcy. Naša nacyjanalnaja kantyčka wydanaŭ litahrafawana i nie na najlepšaj papieri. Ale, dziakuj i za heta!

Nia hledziać na litahrafawanaŭ wydanie, špieŭničak chutka apynuŭsia ū rukach bielaruskaha narodu. Potreba druhoha wydania jość niaŭchilnaj. Pažadana, kab hr. St. Stankiewič pryłučyŭ da druhoha wydania niekatoryja piešni z špieŭnikaŭ wydanych apošnimi hadami ū Miensku. Warty-ž jany hetaha. Praca wielmi-ž ūdziačnaja. Pilniejšuju ūwahu žwiarnuć na karektu—nie paškodzić.

Fr. Hryškiewič.

DA NAS PIŠUĆ.

MISYJANAR „POLSKAJ WIERY.“

Baradzieniŭ, Brasl. paw. Ks. Mažeja przyjeżdżajecce da nas, mieŭ ūłożony na siabie wialiki abawiazak. Jon pa ksiandzu Šutowiču mieŭsia pierarabić našu parachwiju z bielaruskaj na polskuju. Woŭ jon i pracawaŭ nad hetym šcyra, aŭ z haroj cely hod. Ale, biednieńki, nia wydziaŭ, asla- bieŭ na siłach i wyjechaŭ ciapier na cioplyja wody zdroŭje papraŭlać. U našaj parachwii bielaruski duch nie aslaŭ. Mocnaje ziernie kinutaje Ks. Šutowičam abchodzia, krasuja i naliwajecca. Rabota ū nas ks. Mažeji nas jašče bolš ūswieđamlaje. Nadta ks. Mažeja šybka słuchaje babskich plotak, jakija na ambonii razbiraje, abo, jak kažuć, — ci pawiatowemu starastu danosić. Na ambonii i prywatna pracuńkam swaim časta sudami pahražaje. Z hetakim charaktaram ks. Mažeja ū nas adrazu nahareŭ. Jak tolki jon udaryŭ pa Bielarusach, dyk skarhi pasypaliŭ aŭ da Nuncya Apostalskaha ū Waŭszawie. Za toje paŭła hetaha ks. Mažeja staŭ aścierańniejšy da Bielarusy. Jaho ciapierašniaja rabota paŭła ū hetaki bok. Zawioŭ jon u parachwii cely roj pabožnych babulak tarcijarak i kaŭ im ad rana da wiečara ū kaściele plaćć polskija piešni. Ad času da času nahawarywaje jon chłopcoŭ i dziaŭčat, kab jany kidałi ūsio bielaruskaje, a išli za polskim. U budnija dni pry pabožnych nabaženstwach ks. Mažeja adwažniej bjeć pa bielaruskich knižkach i hazetach, padčorkiwajecce adno, što „naŭ dziady i pradziady zsyłaliŭsia na Sibir za „polskuju wieru“, i što my siańnia ad jaje dabrawolna adstupajem. Dyk woŭ jakaja „chwilazofija“ našaha probašča ū žyćci pastyrskim. Jon i kala haspadarki špiarška zawarušyŭsia. Razryŭ staruju karčmu i jaje zabudawaŭni, dy paprawiŭ niekatoryja budynki na chwaliwarku i dla słužby kaściełnaj. Ciapier rabota haspadarskaja stała na miešcy i zaniadbańnie widać wialikaje. Nie spadziajomsia my dabra ū swajej parachwii, kali hetak dalej budzie žyćcio kacicca.

Stary Zwanar.

DZIKIJA PASTUPKI.

N-Šwierżań, Staŭpieckaha paw.

U miesiacy lipni siol. h. zdaryłisia ū

nas aŭ dwa dzikija wypadki-zabojstwy. Chodziać čutki, što adno zabojstwa było praz zajzdrašć za žančynu, a druhoje za harełku. Spadzajomsia, što sprawiadliwašć nie abminie winawatych, choć jany i pazwalajecce sabie z hetaha pašmijajecca.

Š. A.

SWIEDAMAŚĆ ŠYRYCCA.

Miedniki Karaleŭskija, Wil-Troc-kaha paw. U našych Miednikach istnuje Hurtok „Bielarusk. Inst. Hasp. i Kultury“, katory dziejna pašyraje swaju kulturnuju pracu. Treba pryznać wialikija zasłuhi ū hetaj kultur-naj pracy, jak hram. A Waškowiču, tak i ūsim siabram Hurtka Instytutu. Ciapier naš Hurtok Instytutu adkryŭ biblioteku-čytalniu i laździć odčyty. Jość u nas „Koło Młodzieży Wiejskiej“, ale jano pad naciskam bielaruskaj swiedamašći što raz to ūsio žmianšajecca i znachodzica ciapier tolki na papieri, choć jość tam i papiarowyja fihuranty—naŭ niaświedamyja Bielarusy.

Stary Dzied.

NA BIELARUSAŭ ŽALICCA BIELARUSAM.

m. Ražanka, Lidzkaha paw. U nas na fešcie św. Piatra i Paŭła endecki pasol p. Harniewič žaliŭsia, što Bielarusy choć aŭtanomii ū Wilenš-čynie razam z Litwinami i što heta jość nia što inšaje, a žadanie razdzialić Polšču!

Palaki-ž—narod cichi i spakojny, tolki na Palakoŭ darma kryŭdziacca narodnyja mienšašci. Naŭ sialanie pasłuchali, pakiwali hałowami i pajišli damoŭ dumajecce pa swojemu.

C.

U wioscy Šaŭlanach, Brasl. paw. 29. VIII siol. h. adbyłasia spektakl-wiečaryna. Spektaklam kirawała wučycielka Šaŭlanskaj bielaruskaj školy M. Bułyha. Ciapier wučycielka Bułyha mocna zaniapała na zdroŭi. Daj Boŭ joŭ chutčej pazdarawieć!

Žbiantezany.

A. Bartul.

Dašpieła żyta załatoje
Pa im haniaje wietryk chwali,
Schilaje kołas, jadranaje,
Zichćić adliwam sini — stali.

Dašpieła żyta. Kałasocki
Stajać, čakajuć swajho žniwa,
Miž ich siniejuć wasiločki;
Krasoju dyša žoŭta niwa

Krasoju dyša ū čakańni,
Kali-ž narešcie przydzie žniejka,
Kali ich spoŭniacca žadani,
Kali-ž zakručić siarpok-žmlejka

Kali wiaźmo saŭjecca žniejkaj
I žwiaza ich, ū snapok žiadnaje,
Stajać jany ū zadum'e niejkaj,
A wietryk šapacić, śpiawaje...

I čas przyšoŭ, wiaźmo žwiloŭsia
Žwiloŭsia žniejkaj z kałasok
Zadanie šcyraje zbyłosa,
Bo ich zlučyŭ ū adno akoŭ;

Akoŭ — wiaziomca z kałasockaŭ
Žwiazala razam kałaski
Miž ich sinieje para wočkaŭ,
Dyk heta kraski wasilki.

Z Wilni.

Adkryćcie lietoŭskaj školy. Litoŭskaje Twa „Kultura“ 16. IX siol. h. adčyniła školu ū Wilni pry Partowaj wulicy. U adkryćci miž inšymi brali ūdzieł: ks. Čybras, D-r. Alsejka i Red. Karazija. Škola zawiecca imieniem D-ra Basanowiča.

Abwiestka.

Zhublena Wajskowaja Knižka (ročnik 1897) na imia Jana Maleja, Pastaŭskaha pawietu, Noryckaj hminy, wydanaŭ ū Maładečanskim P.K.U.—ličyc-ca niawažnaju.

Bielaruskij deklamatar

Wyjšaŭ u nowym wydani i pradajecca ūwa ūsie Knižarniach.

CANA 1 zł.

CENY DASTUPNYJA CENY DASTUPNYJA
FRUKTOWYJA DREWY
(pryščepy)

i jahadnyja kusty

wyhadowanyja na miešcy ū sadawodztwie „MAZALOWA“
(kala Kalonii Wilenskaj) možna tam kupić u wialikim wybary.

Zakazy przymajecca:

Wilnia, Zawalnaja 6—2,

a taksama na miešcy ū sadawodztwie.